

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Прев 188/2021
24. јун 2021. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Бранка Станића, председника већа, Татјане Матковић Стефановић и Татјане Миљуш, чланова већа, у парници по тужби тужиоца Република Србија, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Београд, чији је законски заступник Државно правобранилаштво Београд, против тужених: 1. Путеви АД Ужице, Николе Пашића бр.38, чији је пуномоћник Немања Васиљевић, адвокат у ..., 2. Стечајна маса Предузећа за путеве Београд АД Београд - у стечају, ул. Видска бр.24, чији је пуномоћник Михајло Срдић, адвокат у ..., 3. ГП Планум АД Београд, Ул. 22. октобра бр.15, чији је пуномоћник Немања Јоловић, адвокат у ..., 4. Привредно друштво за друмски саобраћај Боровица транспорт – пут ДОО Рума, ул. Пауновић Станка Вељка 139, чији је пуномоћник Владислав Малетић, адвокат у ... и 5. Коридори Србије Београд, Ул. краља Петра бр.21, ради раскида уговора, наплате уговорне казне и исплате стеченог без основа, одлучујући о ревизији туженог Путеви АД Ужице у седници већа одржаној 24. јуна 2021. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УСВАЈА СЕ ревизија туженог Путеви АД Ужице, **укидају се** пресуда Привредног апелационог суда 7Пж 2834/20 од 03.12.2020. године у I ставу изреке, у III ставу изреке, други став, прва алинеја и у IV ставу изреке у делу којим је одлучено о трошковима парничног поступка у односу на туженог Путеви АД Ужице, и пресуда Привредног суда у Београду 22П 1352/18 од 10.03.2020. године у ставу VI изреке у усвајајућем делу за тужбени захтев у односу на туженог Путеви АД Ужице за износ од 137.359.982,27 динара са законском затезном каматом од 18.05.2016. године до исплате и у ставу VIII изреке у делу којим је одлучено о трошковима парничног поступка у односу на туженог Путеви АД Ужице, и у том делу се предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Привредни суд у Београду је донео пресуду 22 П 1352/2018, дана 10.03.2020. године којом је у I ставу у изреци одбио приговор литиспенденције; у II ставу одбио предлог првотуженог за прекид поступка; у III ставу одбио тужбени захтев тужиоца да се раскину: Уговор о грађењу – извођењу радова на изградњи леве траке ауто пута Е 75 од ГП „Хоргош“ до Новог Сада на деоницама од км 1 + 125 А км 28+000 и од км 38 + 000 до км 98 + 000 и деонице ГП „Келебија“ до петље „Суботица југ“ од км 1+320 до км 23+619 закључен 27.04.2010. године, као и анекси од 1 до 14 одређени у изреци,

затим Уговор о грађењу – извођењу додатних радова на изградњи леве траке ауто пута Е 75 од ГП „Хоргош“ до Новог Сада на деоницама од км 1 + 125А км 28 + 000 и од км 38 + 000 до км 98 + 000 и деонице ГП „Келебија“ до петље „Суботица југ“ од км 1 + 320 до км 23 + 619 закључен 11.07.2011. године и анекси 1 до 8, одређени у изреци и Уговор о грађењу – извођењу додатних радова на изградњи леве траке ауто пута Е 75 од ГП „Хоргош“ до Новог Сада на деоницама од км 1+ 125 до км 28 + 000 и од км 38 + 000 до км 98 + 000 и деонице ГП „Келебија“ до петље „Суботица југ“ од км 1 + 320 до км 23 + 619, закључен са првотуженим дана 29.07.2013. године; у IV ставу одбио тужбени захтев у делу којим је тражено да првотужени, трећетужени и четвртотужени солидарно плате тужиоцу на име уговорне казне износ од 817.911.266,19 динара, са законском затезном каматом од 18.05.2016. године до исплате; у V ставу одбио тужбени захтев да првотужени плати тужиоцу на име уговорне казне износ од 14.784.782,37 динара, са законском затезном каматом од 18.05.2016. године до исплате; у VI ставу усвојио тужбени захтев и обавезао првотуженог да тужиоцу плати 137.359.982,27 динара са законском затезном каматом од 05.12.2012. године до исплате, у VII ставу одбио тужбени захтев у делу за законске затезне камате на износ од 137.359.982,27 динара од 01.05.2012. до 05.12.2012. године и у VIII ставу обавезао тужиоца да на име трошкова парничног поступка накнади првотуженом, друготуженом, трећетуженом и четвртотуженом износе наведене у том ставу изреке, са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате.

Одлучујући о жалби тужиоца и о жалби првотуженог, Привредни апелациони суд је донео пресуду 7 Пж 2834/20 дана 03.12.2020. године којом је у I ставу изреке делимично одбио као неосновану жалбу првотуженог и потврдио првостепену пресуду у делу става VI којим је првотужени обавезан да тужиоцу плати износ од 137.359.982,27 динара са законском затезном каматом од 18.05.2016. године до исплате; у II ставу изреке, преиначио првостепену пресуду тако што је одбио тужбени захтев у делу да се првотужени обавезе да тужиоцу плати законску затезну камату на износ од 137.359.982,27 динара, почев од 05.12.2012. године до 17.05.2016. године као неоснован; у III ставу преиначио решење о трошковима поступка садржано у VIII ставу изреке првостепене пресуде, тако што је обавезао тужиоца да накнади трошкове парничног поступка првотуженом (став други, прва алинеја), друготуженом, трећетуженом и четвртотуженом у износима наведеним у том ставу изреке са законским затезним каматама од извршности пресуде до исплате и у IV ставу одбио је захтеве тужиоца и првотуженог за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Против правноснажне другостепене пресуде је првотужени, Путеви АД Ужице, изјавио дозвољену и благовремену ревизију, којом пресуду побија у I, III и IV ставу изреке, због погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао побијану пресуду по одредби члана 408. ЗПП („Сл. гласник РС“, бр.71/2011...18/2020) и одлучио да је ревизија основана.

Према чињеничном стању, које по наводима другостепене пресуде произлази из стања у списима предмета и утврђења првостепеног суда, на коме је заснована другостепена пресуда, парничне странке су биле у пословном односу по основу Уговора о грађењу од 27.04.2010. године са анексима, Уговора о извођењу додатних радова од 11.07.2011. године са анексима и Уговора о извођењу додатних радова од 29.07.2013. године, који су предмет тужбеног захтева за раскид уговора. Обавеза тужиоца била је да плати противвредност изведених радова на изградњи леве траке

ауто пута Е 75 на деоницама наведеним у уговорима. Првотужени је, као и друготужени, трећетужени и четвртотужени, у уговору означен као извођач радова, а петотужени као корисник радова. Анексом број 5 Уговора од 27.04.2010. године је промењен овлашћени члан групе код извођача, тако што је за овлашћеног члана групе извођача именован првотужени, на кога су пренета сва овлашћења и обавезе са претходног овлашћеног члана групе извођача ПЗП Београд АД. Одредбом члана 5. наведеног Анекса, нови овлашћени члан групе извођача, овде првотужени, преузео је обавезу да за износ неоправданог аванса од 380.314.319,49 динара, који аванс је примио друготужени, тужиоцу преда банкарску гаранцију. Истим Анексом је првотужени, као нови овлашћени члан групе извођача, преузео и обавезу да изведе радове којим ће извршити повраћај неоправданог дела аванса у износу од 380.314.319,49 динара са ПДВ-ом, који аванс је примио члан групе извођача ПЗП Београд АД. На исто се позива и ревидент у наводима ревизије, с тим што истиче за битно да је доставио банкарску гаранцију и да је изведеним радовима оправдао примљене авансе друготуженог, до преосталог износа од 137.359.982,27 динара.

У другостепеној пресуди суд наводи да вредност неоправданог аванса износи управо 137.359.982,27 динара и да то међу странкама није било спорно. На исплату тог износа је првотужени обавезан правноснажном пресудом.

У оквиру чињеничног стања утврђено је и то да је ЈП Путеви Србије као корисник експропријације на земљишту потребном за изградњу деоница, покретало поступке ради окончања експропријације, али је на дан 15.11.2015. године остало нерешено седам парцела, за које није донето решење о експропријацији, док за 30 парцела није било могуће ни поднети захтев за експропријацију с обзиром на управне поступке у току; да су радови на самом аутопуту од ГП „Хоргош“ до Новог Сада завршени, да је ауто пут пуштен у саобраћај на захтев наручиоца, а без решења надлежног министарства, дана 20.12.2011. године; да је првотужени 20.10.2012. године напустио градилиште због лоше финансијске ситуације, да су остали недовршени радови на одморишту „Ловћенац“ и „Ченеј“, а да су радови 3/7 чеоне наплатне рампе на десној траци ауто пута обустављени након добијања инструкције Министарства и да је предвиђено измештање исте рампе на нову стационажу, те је престала потреба за изградњом наплатних станица на „У“ краку услед измене просторног плана, и да је дата сагласност петотуженом као кориснику из Уговора о грађењу од 27.04.2010. године да се преостали радови на изградњи одморишта на км 67+000 и 97+000 изведу у оквиру друге фазе, односно приликом рехабилитације десне стране ауто пута. Утврђено је да је наручилац донео одлуку о фазној изградњи којом се одустало од градње пуног аутопутног профила, те да са првотуженим нису уговорени недостајући радови. Наручиоцу је испостављена последња привремена ситуација бр. 11. дана 05.12.2012. године.

Првотужени је 06.09.2013. године петотуженом као кориснику предложио споразумни раскид Уговора од 27.04.2010. године са анексом, са разлога што је деоница леве траке ауто пута Е 75 пуштена у експлоатацију 2011. године, истекао гарантни рок од две године, а за преостале радове у Буџету Републике Србије нису предвиђена средства и да је с обзиром на промену пројекта „У“ крака из аутопутног профила у магистрални, потребно поново уговорити наведену деоницу са новим позицијама и количинама. У истом допису је првотужени навео и да су уговорени и изведени радови за које су испостављене ситуације у висини од 169.103.186,58 динара, који нису плаћене, иако су радови извршени пре две године, да је остао неоправдан

аванс по свим уговорима од 137.359.982,26 динара, а да је вредност износа који је задржан на име доброг извршења посла 132.348.149,54 динара, које је потребно вратити због тога што је истекао гарантни рок. Првотужени је поднео тужбу против овде тужиоца ради наплате накнаде за изведене радове по основу испостављених грађевинских ситуација, и тужбу ради наплате разлике у цени за изведене радове.

Код оваквог утврђења, првостепени суд је закључио да је основан тужбени захтев за повраћај аванса који је након престанка извођења радова остао неоправдан радовима првотуженог, у износу од 137.359.982,27 динара, јер је првотужени на основу уговора о преузимању обавезе правдања аванса закљученог са друготуженим преузео аванс од 448.695.000,00 динара, оправдао аванс од 311.355.017,73 динара, и да у пословним књигама првотуженог за износ од 137.359.982,27 динара нису извршени радови. Дописом од 06.09.2013. године (који је првотужени упутио петотуженом као кориснику радова), првотужени је потврдио да дугује неоправдано задржани аванс. Првостепени суд сматра да се ради о стеченом без основа на страни првотуженог, у смислу одредбе члана 210. ЗОО, по ком основу потраживање застарела у општем застарном року из члана 371. ЗОО, те утужено потраживање није застарело. Како се од извођења радова одустало због измена и допуна просторног плана које подразумевају престанак потребе за изградњу наплатних рампи на „У“ краку, и због одлуке тужиоца да се преостали радови на изградњи одморишта изведу у оквиру друге фазе, односно приликом рехабилитације десне траке ауто пута, ради стварања услова за добијање употребне дозволе и уступања наведене деонице крајњем кориснику, првостепени суд не сматра друготуженог несавесним стицаоцем аванса, па тиме ни првотуженог који је приступио његовом дугу, због чега тужиоцу на досуђени износ главног дуга припада камата од утужења по одредби члана 214. ЗОО.

Другостепени суд прихвата за правилно закључивање првостепеног суда, применом одредаба члана 210. и 214. ЗОО, о стицању без основа и обавези враћања стеченог без основа, члана 451. ЗОО, према којој трећи ступа у обавезу поред дужника уговором између повериоца и трећег којим се овај обавезује повериоцу да ће испунити његово потраживање од дужника и члана 371. ЗОО, о општем застарном року.

Сматра да првотужени јесте пасивно легитимисан да врати неоправдани аванс у новцу, који аванс је примио друготужени, зато што се чланом 5. Анекса уговора о грађењу од 27.04.2010. године првотужени обавезао да достави тужиоцу банкарску гаранцију за повраћај аванса од 380.314.319,49 динара и преузео обавезу да изведе радове којим ће извршити повраћај неоправданог дела аванса кроз наредне привремене ситуације у износу од 380.314.319,49 динара са ПДВ-ом. Другостепени суд сматра да је на описани начин првотужени приступио дугу Предузећа за путеве Београд АД Београд, односно обавези правдања аванса. Како није оправдан аванс у целини, остао је неоправдан утужени износ, то са основом у одредби члана 451. ЗОО стоји пасивна легитимација првотуженог.

Другостепени суд сматра да не стоји приговор застарелости, кога првотужени заснива на одредби члана 374. ЗОО о застарелању потраживања из уговора о промету роба и услуга међу правним лицима. Образлаже да, како се од извођења неизведених радова одустало, то је отпао основ за задржавање аванса уплаћеног ради извођења тих радова, па се ради о потраживању насталом из основа који је отпао, у смислу одредбе члана 210. ЗОО, које застарела у општем застарном року из члана 371. ЗОО.

У ревизији, првотужени понавља да закључењем Анекса није преузео обавезу плаћања ради враћања неоправданог аванса датог друготуженом, већ само обавезу да достави банкарску гаранцију за повраћај аванса од 380.314.319,49 динара, што је доставио, и да изведе радове којим ће извршити повраћај неоправданог аванса у истом износу, те је изведеним радовима оправдао примљене авансе до преосталог износа од 137.359.982,27 динара, тако да је тужилац од првотуженог могао да захтева само да изведе радове, дакле чинидбу, а не и враћање неоправданог аванса који је тужилац уплатио друготуженом. Како тужилац није протествовао банкарску гаранцију, по истеку банкарске гаранције престаје свака новчана обавеза првотуженог према тужиоцу. Оспорава и правилност закључивања о основаности приговора застаре у односу на новчани тужбени захтев, позивом на одредбу члана 374. став 1. ЗОО, јер међусобна потраживања између тужених правних лица потичу из предметног уговора о грађењу који по својој природи јесте уговор о пружању услуга, и сматра битним да је од уплате аванса до подношења тужбе прошло више од три године.

Ревизијски суд сматра да је пре свега битно да ли је на страни првотуженог настала обавеза, и ако јесте, када је доспела обавеза на враћање неоправданог износа аванса.

Међу парничним странкама није спорно да је првотужени предао тужиоцу банкарску гаранцију. Сама по себи обавеза на издавање банкарске гаранције не значи и изворну обавезу првотуженог на исплату новчаног износа. Банкарска гаранција је издата на име аванса који није оправдан кроз радове закључно са 8. привременом ситуацијом, са роком важења до 01.05.2012. године. Банкарске гаранције за обезбеђења враћања аванса датог на име накнаде за извођење грађевинских радова су по правилу чинидбене гаранције, а њихов рок је везан за рок предвиђен за извођење радова за које је аванс дат. Према стању у списима предмета о садржини Анекса 5. Уговора о грађењу, којим је првотужени преузео обавезу да за износ неоправданог аванса који је примио друготужени, а који износ није оправдао кроз до сада извршене радове закључно са 8. привременом ситуацијом, достави банкарску гаранцију за повраћај аванса, са роком важења који мора бити усклађен са уговореним роком за извођење радова, односно мора покрити период потребан за извођење радова неопходних за правдање целокупног изиноса. У случају продужетка рока за извођење радова првотужени ће извршити продужење рока важности гаранције за повраћај аванса и за добро извршење посла у вредности радова. Ово је од значаја за закључак о садржини обавезе првотуженог према тужиоцу. Садржину издате банкарске гаранције у наведеном смислу нижестепени судови нису ценили. Од закључка шта је изворна обавеза првотуженог - исплата новчаног износа или извођење радова којима се правда аванс, даље зависи одлука о тужбеном захтеву за исплату. Ако је обавеза првотуженог на извођење радова, тада може имати обавезу на исплату аванса тужиоцу ако је изостало извођење радова којима је требало да оправда аванс. Међутим, утврђено је да се првотуженом не могу приписати у одговорност околности због којих је престала, измењена или одложена потреба за даљим извођењем уговорених радова. Тужилац је дао сагласност да се продужи рок за извођење радова на одмориштима. Други су разлози утврђени за престанак потребе за одређеним радовима, због којих је настала потреба за изменом главног пројекта и за изменом постојећих уговора о грађењу. Одбијен је тужбени захтев за исплату уговорне казне, и због неиспуњења и због кашњења у радовима. Одбијен је захтев за раскид уговора, као неоснован. Утврђено је да предметни уговори нису раскинути писменим путем.

Код оваквог стања ствари произилази закључак да су судови обавезали првотуженог да тужиоцу исплати износ аванса који није оправдан радовима првотуженог по уговорима који нису раскинути. Зато је остало нерасправљено када је настала обавеза првотуженог да врати неоправдани износ аванса.

Првостепени суд је застарни рок рачунао од уплате аванса 27.04.2010. године и закључио да десетогодишњи, општи рок застарелости није протекао до подношења тужбе 18.05.2016. године. Међутим, застарни рок се не може рачунати од тренутка уплате аванса са стране тужиоца друготуженом, јер тада није доспела обавеза на враћање аванса. Такво рачунање застарног рока противно је одредби члана 361. став 1. Закона о облигационим односима.

Закључак нижестепених судова да је првотужени закључењем Анекса број 5, суштински приступио дугу, у контрадикцији је са схватањем другостепеног суда да се ради о стицању без основа на страни друготуженог, коју обавезу враћања има првотужени. Дакле, ради се о међусобним односима уговорних страна поводом извршења уговора о грађењу, те се примењује застарни рок из члана 374. ЗОО. Међутим, битно је закључити од када је првотужени у доцњи са испуњењем обавезе на враћање неоправданог аванса у изведним радовима. О томе се нижестепени судови нису одредили.

Не види се да је уговорен рок за враћање аванса. Тужба је поднета 18.05.2016. године. Утврђено је да је 05.12.2012. године наручиоцу испостављена последња привремена ситуација број 11. У обзир долази тренутак када је првотужени извео и последње радове, што може бити испостављање последње ситуације, 05.12.2012. године, а и предаја радова изведених по уговору о извођењу додатних радова од 29.07.2013. године. Може се сматрати релевантним и датум када је првотужени напустио градилиште због лоше финансијске ситуације, 20.10.2012. године. Помиње се и одлука наручиоца о фазној изградњи којом се одустало од градње пуног аутопутног профила, донета после 03.11.2015. године. Из дописа Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре РС од 26.03.2012. године је утврђено да је петотужени обавештен да је престала потреба за изградњом чеоне наплатне рампе и наплатних станица на „У“ краку услед измене просторног плана, а из дописа Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре од 02.04.2015. године да је дата сагласност петотуженом да се преостали радови на изградњи одморишта изведу у оквиру друге фазе, односно приликом рехабилитације десне траке ауто пута Хоргош до Новог Сада. Из интерне странице петотуженог из 2014. године је утврђено да су радови на „У“ краку од ГП „Келебија“ до петље „Суботица југ“ привремено обустављени док се не обезбеде средства из буџета РС за наставак изградње. Радови су изведени тако да је лева трака ауто пута пуштена у саобраћај 20.12.2011. године, да је према коначном записнику од 24.08.2012. године предата крајњем кориснику ЈП „Путеви Србије“ саобраћајна сигнализација и опрема на левој траци ауто пута у систем редовног одржавања, што значи да су тужени тада испунили своју уговорну обавезу а нису извели радове на одмориштима у Ловћенац и Ченеј, на чеоној наплатној рампи и то 3/7 на десној траци ауто пута и на деоници од ГП Келебија до петље Суботица тзв. „У“ крак. Дана 02.04.2015. године је дата сагласност петотуженом као кориснику радова да се преостали радови изведу у оквиру друге фазе односно приликом рехабилитације десне траке ауто пута, а управо је тужилац дао сагласност да се продужи рок за извођење радова у наведеним одмориштима.

Све наведене чињенице могу бити од значаја за настанак обавезе на враћање неоправданог аванса.

Због наведених разлога су нижестепене пресуде укинуте у делу којим је обавезан ревидент на исплату тужиоцу, преосталог неоправданог износа аванса који је примио друготужени, са затезним каматама, како би у поновљеном поступку судови расправили битне чињенице за основ и доспеће обавезе првотуженог, и у вези с тим за одлуку о приговору застарелости, и на основу тога правилном применом материјалног права одлучили о тужбеном захтеву у односу на првотуженог и последично о трошковима поступка.

Одлука је донета по одредби члана 416. став 2. Закона о парничном поступку.

**Председник већа – судија
Бранко Станић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић